

Eerste internationale meeuwsymposium (december 1979)

Verlag 'First International Symposium on the Laridae'

A.L. Spaans

Van 14-16 december 1979 werd in Nottingham, Engeland, het eerste internationale symposium over meeuwen belegd, waaraan door een veertigtal personen uit vijf landen werd deelgenomen. Het merendeel kwam uiteraard uit Groot-Brittannië, maar er waren ook deelnemers uit Ierland, Frankrijk, Nederland en Canada.

Gull Study Group

De meeting was georganiseerd door de in het begin van het jaar gevormde en tijdens het symposium officieel opgerichte Gull Study Group*. De groep hoopt niet alleen het contact tussen onderzoekers die aan meeuwen werken te verstevigen en daarmee het inzicht in deze vogelgroep en de problemen die deze hier en daar oproept te vergroten, maar ook orde te scheppen in de chaos die er momenteel bestaat ten aanzien van het gebruik van kleurringen en dergelijke bij meeuwen in Europa en een standarisatie in het biometrisch onderzoek bij deze vogels te verkrijgen.

Voordrachten

Tijdens het symposium werden in twee dagen 21 voordrachten gehouden over uiteenlopende onderwerpen als systematiek (1), verspreiding (3), broedbiologie en gedrag (3), migratie (1), rui (1), populatie-dynamiek (4), voedseloecologie (6) en beheer (2).

Het is uiteraard niet toevallig dat bijna de helft van de voordrachten handelden over voedseloecologie en populatie-dynamiek. Veel meeuwensoorten nemen immers explosief in aantal toe en veroorzaken daardoor plaatselijk soms veel hinder en overlast. Er wordt algemeen aangenomen dat de grote hoeveelheden voor meeuwen eetbaar afval, die onze welvaartmaatschappij produceert, daarin een belangrijke rol spelen.

In de voordrachten en tijdens de discussies kwamen tal van belangwekkende punten naar voren, waarvan ik hier speciaal die naar voren wil halen welke voor de Nederlandse vogelaar interessant zijn of uit beheersoogpunt van belang lijken.

Systematiek Geelpootzilvermeeuw en Kleine Mantelmeeuw

Meermalen is er door veldornithologen (o.a. Kist 1961) voor gepleit de Geelpootzilvermeeuw *Larus cachinnans* te beschouwen als een afzonderlijke soort naast de Zilvermeeuw *Larus argentatus* en Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*. Dit idee lijkt te worden ondersteund door de resultaten van recent onderzoek aan de Geelpootzilvermeeuw in Frankrijk. Bovendien blijkt aan de monding

van de Gironde, waar de broedgebieden van de twee vormen elkaar sinds kort overlappen, geen bastaardering op te treden tussen beide, een extra argument om bij de conspecificiteit van Zilvermeeuw en Geelpootzilvermeeuw een vraagteken te plaatsen.

De Geelpootzilvermeeuw heeft overigens de laatste tijd zijn broedgebied in Frankrijk aanzienlijk uitgebreid. Zo heeft hij in 1976, vermoedelijk vanuit het Middellandse Zeegebied, de Atlantische kust gekoloniseerd. Hij is daar nu naar het noorden al tot boven de Gironde opgerukt. Maar ook in het binnenland is de soort in opmars. Vanuit het Rhône-dal, waar hij al een regelmatige broedvogel was, heeft hij ook andere rivieren in het binnenland gekoloniseerd: de Loire in 1975, de Rijn in 1977 en de Garonne in 1978. De opmars van de Geelpootzilvermeeuw naar het noorden blijkt parallel te lopen aan een toeneming van het aantal waarnemingen van Geelpootzilvermeeuwen in Zuidoost-Engeland. Ook de terugmelding in Nederland van een nabij Marseille geringde Geelpootzilvermeeuw past in dit beeld. De snelheid waarmee de Geelpootzilvermeeuw gedurende de laatste jaren naar het noorden is opgerukt, doet de vraag opwerpen of wij binnenkort de soort ook in Nederland als broedvogel zullen mogen begroeten, een mogelijkheid die zeker niet ondenkbeeldig lijkt.

Het was voor mij een verrassing van de Engelsen te horen dat er in Engeland net als in ons land zowel Kleine Mantelmeeuwen met lichte als met donkere mantels broe-

* Het secretariaat van de Gull Study Group wordt voorshands waargenomen door mrs. Christine Johnson, 23 Brockington Road, Bodenham, Hereford, Engeland; de contributie bedraagt £ 3,- per jaar, waarvan mede 1-2 keer een bulletin zal worden uitgegeven. Het lidmaatschap staat open voor allen, die in meeuwachtigen zijn geïnteresseerd.

den. Men vond die variatie in mantelkleur niet vreemd en uit niets bleek dat dit een recent verschijnsel was. Navraag bij de aanwezige ornithologen uit Ierland en Frankrijk leerde dat daar (nagenoeg) alleen meeuwen met lichte mantels voorkomen. Het lijkt er dus enigszins op dat het aantal donkermantelige vogels in de populatie van het zuidwesten naar het noordoosten toeneemt. Het is mijns inziens dan ook zeer de vraag of de zeer donkere Kleine Mantelmeeuwen die bij ons hier en daar tot broeden komen inderdaad wel horen tot de subspecies *intermedius*, dat wil zeggen afkomstig zijn uit Denemarken of Zuid-Scandinavië, zoals wordt aangenomen (CNA 1970). Men kan zich zelfs afvragen of *intermedius* inderdaad wel subspecifiek is af te scheiden van de vorm *graelssii* van Groot-Brittannië, Ierland, IJsland, Frankrijk, Nederland en Duitsland. Nader onderzoek hiernaar lijkt gewenst.

Bevolkingsverloop Zilvermeeuw

Evenals in Nederland (1978: 57.000 broedparen; jaarlijkse toeneming gemiddeld 13,8%) bleek deze soort ook in Engeland (500.000 paren; jaarlijkse toeneming gemiddeld 12,8%), Ierland (thans 55.000 paren), Frankrijk (Bretagne: 50.000 paren; jaarlijkse toeneming gemiddeld circa 8%) in aantal toe te nemen.

In Groot-Brittannië is de soort thans een algemene broedvogel op daken (in 1976: 3000 paren verdeeld over 92 steden; jaarlijkse toeneming 17%), een nestplaatskeuze die vanwege de schade aan gebouwen en de overlast aan bewoners niet wordt geapprecieerd.

Het broeden op daken is overigens ook uit andere Westeuropese landen bekend, zij het niet zo massaal als in Engeland. In de jaren veertig is het verschijnsel ook in Den Haag en Den Helder geconstateerd, maar is nu in ons land onbekend. In Engeland nemen ook de aantallen Grote en Kleine Mantelmeeuwen die op de daken broeden toe.

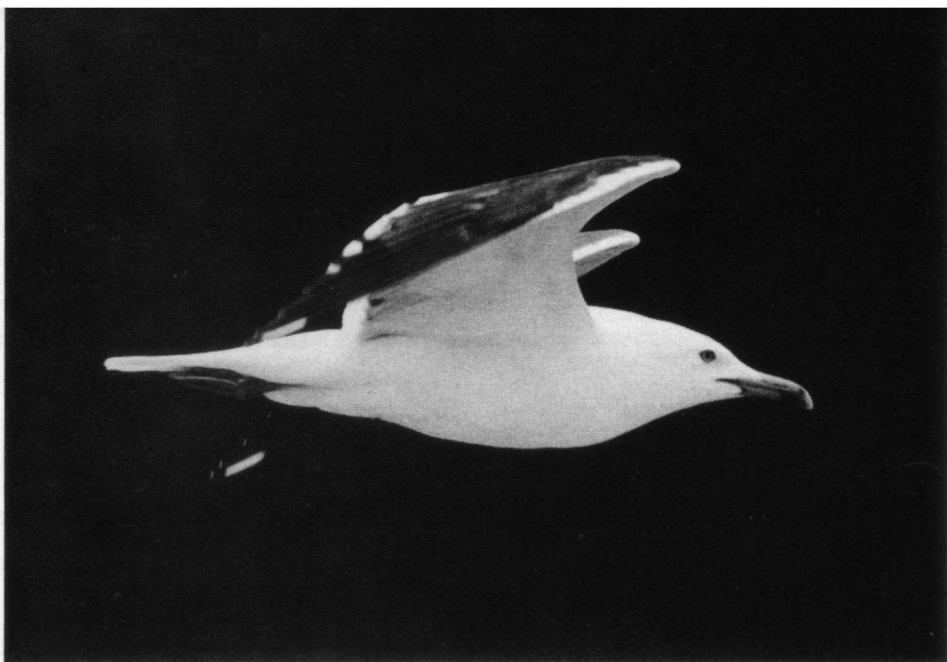
Voedseloecologie

Er waren, zoals gezegd, niet minder dan 6 voordrachten waarin voedselonderzoek aan Zilvermeeuw, Stormmeeuw *Larus canus* en Kokmeeuw *Larus ridibundus* een belangrijke plaats innam.

Evenals in ons land (Spaans 1971) bleken in Engeland de verschillen in aantallen Zilvermeeuwen op vuilstortplaatsen in de eerste plaats bepaald te worden door de hoeveelheden afval die op de belten werden gestort, terwijl een zelfde correlatie werd gevonden voor Kokmeeuwen ten aanzien van lozingspunten van riolen en dergelijke in zee. Hoe groter de afvoer, hoe meer Kokmeeuwen ter plekke foerageerden, waarbij het bovendien van belang voor de meeuwen was of er met hoogwater of met laagwater werd geloosd: de eerste situatie trok minder meeuwen per m² afvoer aan dan de laatste. En evenals in Nederland (Spaans loc. cit.) was rond Bristol het aandeel van de zilvermeeuwenpopulatie dat op vuilstortplaatsen foerageerde hoog ('s zomers 70%, 's winters 75%) en negatief gecorreleerd met de afstand van de belt tot de kust. In Engeland werd ook een negatieve correlatie gevonden tussen de hoogte van het laagwater en het aantal meeuwen dat in de getijdzone foerageert. Ik vond zelf in de jaren zestig een po-

De mens produceert meer eetbaar afval voor meeuwen dan ooit, een belangrijke oorzaak van de explosieve toeneming van deze vogels. Foto: R.F. van Beek (RIN).

Vliegende Grote Mantelmeeuw.

Foto: I. Alfaro.

sitief verband tussen die hoogte en het aantal meeuwen op de belten op de zelfde dag. Uit deze voorbeelden blijkt duidelijk de invloed van de beschikbare, c.q. bereikbare voedselhoeveelheid op het aantal aanwezige meeuwen in een bepaald gebied. Het was bijzonder interessant iets te vernemen over de foerageerpatronen van individuele Zilvermeeuwen, zoals die naar voren zijn gekomen uit het telemetrisch onderzoek dat men in Morecambe Bay, West-Engeland, uitvoert. Zo bleek een wijfje met eieren dat geregeld op de vuilstortplaats haar voedsel zocht, als zij op zaterdagochtend werd afgelost door haar partner, niet naar de dan gesloten belt te vliegen, maar alternatieve voedselplaatsen op te zoeken. Ook 's zondags ging zij niet naar de belt, maar zodra was de stortplaats op maandag weer open of de vogel vloog na de aflossing rechtstreeks daarheen. Hoewel dit geval wat anecdotisch aandoet, illustreert het hoe goed meeuwen bij hun foerageerstrategie rekening kunnen houden met tijdelijke wijzigingen in de lokale voedselsituatie.

Schade en beheer

Net als in Nederland wordt ook in Engeland en Frankrijk plaatselijk overlast en schade van Zilver- en Stormmeeuwen ondervonden. In grote lijnen is de problematiek, voor zover het schade uit natuurbeheersoogpunt betreft, dezelfde als bij ons: vertrappen van de heide waar Stormmeeuwen dicht opeenvoerend broeden, zoals bij ons plaatselijk het geval is in de duinen bij Schoorl; predatie van eieren en jonge vogels door Zilvermeeuwen

(maar net als bij ons wordt dat ook in Engeland in zijn algemeenheid niet meer als een reëel gevaar gezien) en de verdwijning van sternkolonies op kleine eilandjes nadat die plekken door Zilvermeeuwen zijn gekoloniseerd. Er werden tijdens het symposium sprekende voorbeelden gegeven van het oprollen van sternkolonies in de loop der jaren door Zilvermeeuwen.

Dit laatste werd door Gareth Thomas van de Royal Society for the Protection of Birds (RSPB) een ernstig verschijnsel in de reservaten van de vereniging genoemd, met name waar het om nationaal of internationaal (50% van de Europese Dougalls Sterns *Sterna dougallii* broeden in RSPB-reservaten!) belangrijke kolonies gaat.

De RSPB staat op het standpunt dat in zulke gevallen niet aan een bestrijding valt te denken, wil men die eilanden als broedplaats voor de sterns behouden. En omdat de broedgelegenheid voor sterns tegenwoordig door allerlei oorzaken zo beperkt is, klemt die noodzaak des te meer. Op welke wijze dit het best kan geschieden hangt af van de lokale situatie. Als het maar om enkele meeuwenparen gaat, dan kan men overwegen om te zien of men de meeuwen weg kan krijgen door de eieren te rapen of te vernietigen, maar bij grotere aantallen gebruikt de RSPB ook het slaapmiddel chloralose. In de discussie werd door de Engelsen naar voren gebracht dat men in zulke situaties reeds bij de eerste vestigingen van meeuwen moet ingrijpen, omdat het bij deze vestigingen meestal om jonge, onervaren vogels gaat. Dat was ook het

geval bij de Zilvermeeuwen die in 1979 het eiland Griend koloniseerden. Afwachten hoe de situatie zich zal ontwikkelen, werd in deze gevallen een slechte zaak genoemd, omdat de vogels als zij eenmaal succesvol hebben gebroed een geweldig groeipotentieel hebben en steeds moeilijker te verdrijven zijn.

Effecten van bestrijding

Hoewel men in ons land tientallen jaren de Zilvermeeuw te vuur en te zwaard heeft trachten te bestrijden, is er hier eigenlijk nimmer in detail onderzocht wat de effecten van een massale bestrijdingscampagne zijn op de populatie-dynamiek van de soort. Mede daardoor gingen vermoedelijk de acties bij ons ook zo lang door.

Het was daarom interessant wat meer te horen over de resultaten van het onderzoek naar de effecten van de 'culling' van de zilvermeeuwenkolonie in 1972-77 op het eiland May in de Firth of Forth, Schotland. Uit dit onderzoek, dat door Duncan (1978) al grotendeels is gepubliceerd, is gebleken dat het zeer moeilijk, zo niet onmogelijk is om een grote bestaande zilvermeeuwenkolonie van een eiland als May (57 ha) weg te krijgen, een ervaring die wij vroeger ook in Nederland hebben opgedaan. In 1972 waren er op May bijna 17.000 broedparen, in 1977 nog bijna 4.000 paren, niettegenstaande men in de tussentiggende periode bijna 40.000 meeuwen (in sommige jaren meer dan de helft van de aanwezige broedpopulatie!) had gedood. De verspreiding van de Zilvermeeuw over het eiland was in 1977 nog

exact gelijk aan die in 1972, alleen zaten de vogels wat minder dicht op elkaar. De bestrijding was destijds opgezet om May weer geschikt te maken voor sterns, die tot aan het einde van de jaren vijftig hier hadden gebroed. Het is duidelijk dat men met de bestrijdingsactie dat doel geen stap dichterbij had gebracht.

Uit het onderzoek is verder gebleken dat door de bestrijdingshandelingen er van de bijna 50.000 meeuwen die in 1972-77 op May voor de eerste keer hadden moeten gaan broeden als er geen bestrijding was geweest (13% toename van de populatie per jaar plus de vervanging van 6,5% mortaliteit van de adulten) er niet minder dan 31.000 (63%) hun heil elders hadden gezocht, dat is dus bijna net zo veel als men had gedood. Men bewerkstelligde door de bestrijding dus een geweldige verhuizing van potentiële broedvogels naar andere eilandjes in de Firth of Forth, waardoor er daar problemen rezen, die anders vrij zeker niet zouden zijn ontstaan.

Als gevolg van de actie vond blijkens de vondsten van geringde vogels een aanzienlijke verschuiving plaats in de leeftijdsopbouw van de populatie. Bestond in 1972 slechts 17% van de populatie uit vogels die voor de eerste keer tot broeden kwamen, in 1977 was dit toegenomen tot meer dan 50%, waaronder zelfs diverse 3e-jaars vogels, een leeftijdsklasse die vóór de actie niet onder de broedvogels werd aangetroffen.

Duncan vond verder dat het aantal broed-

Kleine Mantelmeeuw in de Kennemerduinen, 10 april 1977.

Foto: Hans Schouten GDT.

Vliegende Grote Mantelmeeuw.

Foto: Rens Veenstra.

paren dat zich op May voor het eerst vestigt dichtheidsafhankelijk is. De aanvulling was zowel in de delen met hoge als lage dichtheden gering, maar hoog bij een intermediaire waarde. Een zelfde relatie werd gevonden voor de aantallen subadulte vogels die een jaar voordat zij gaan broeden naar het eiland komen om de zaak te verkennen. De conclusie van Duncan uit dit deelonderzoek was dat ondanks de bestrijding de dichtheid op May nog zo hoog is dat het eiland zijn aantrekkelijkheid voor meeuwen om zich er te vestigen volledig heeft behouden en dat alleen door de onrust die de bestrijding met zich meebrengt wordt voorkomen dat er zich meer broedvogels vestigen dan thans het geval is. De verwachting is dan ook dat na stopzetting van de bestrijding het aantal broedvogels weer drastisch zal toenemen. Het lijkt overigens niet mogelijk de bestrijding verder te intensiveren en daarmee de dichtheid zo ver te verlagen dat het eiland zo onaanvaardbaar wordt voor potentiële broedvogels dat de jaarlijkse aanvulling de jaarlijkse mortaliteit niet meer overtreft. Een hopeloze zaak dus!

Conclusie

Ik ben in de eerste plaats naar dit symposium gegaan om te horen hoe er momenteel internationaal over de meeuwenproblematiek en het beheer van meeuwenkolonies wordt gedacht. Wanneer ik alle informatie die tijdens dit symposium werd verkregen op een rijtje zet, dan meen ik dat de conclusie kan worden getrokken dat de wijze waarop wij thans in ons land de Zilvermeeuw beheren nog niet zo slecht is. Het is duidelijk dat een grootscheepse bestrijding tot ongunstige bijeffecten aanleiding kan geven en dat men moet oppassen dat het middel niet erger is dan de kwaal. Er is dus alles voor te zeggen om alleen in te grijpen als dat uit natuurbeheersoogpunt of anderszins beslist noodzakelijk is (en uiteraard effect sorteert!) en daarbij niet verder te gaan dan voor het halen van de doelstelling nodig is. Welke methoden men daarbij toepast, hangt af van de aard van het probleem en de lokale omstandigheden en zal derhalve van geval tot geval nader moeten worden bekeken.

- A.L. Spaans, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Kemperbergerweg 67, 6816 RM Arnhem.

LITTERATUUR:

- Commissie voor de Nederlandse Avifauna (1970): Avifauna van Nederland. Brill, Leiden. XVI + 110 p.
- Duncan, N. (1978): The effects of culling Herring Gulls (*Larus argentatus*) on recruitment and population dynamics. *Journal of Applied Ecology* 15: 697-713.
- Kist, J. (1961). 'Systematische' beschouwingen naar aanleiding van de waarneming van Heuglins Geelpootzilvermeeuw, *Larus cachinnans heuglini* Bree, in Nederland. *Ardea* 49: 1-50.
- Monaghan, P. & J.C. Coulson (1977): Status of large gulls nesting on buildings. *Bird Study* 24: 89-104.
- Spaans, A.L. (1971): On the feeding ecology of the Herring Gull *Larus argentatus* Pont. in the northern part of The Netherlands. *Ardea* 59: 73-188.